

Erik Yvell är bypoet i Gagnef. Han har skrivit en lång rad böcker, mest poesi.

"Farsan" är en ömsint, kärleksfull men också realistisk skildring om hans far - hans liv, hans drömmar, hans verktyg... Den är samtidigt en realistisk berättelse om arbetslivet och den kvardröjande fattigdomen i Sverige kring 1900-talets mitt.

Farsan

Erik Yvell

Bokboden

Skvalthjulet

Tidigt lärde han sig snickra.
Farsan hans, Stor-Erik,
var snickarmästare
Fantasin stannade vid det närliggande.
Därför blev det jordbruksredskap mest
och ladugårdar
som han lät forma av kasserat virke
från farsins snickarverkstad.
På vårarna satte han snurr på skvalthjulet
som han sänkt i bäcken.
Det var kopplat till en generator,
ett slags tidig cykellampa
- det mesta var karbid den tiden -
som glimrade och lyste som en lysmask där
i fjolårs gräset
Det var en lycklig stund för farsan
att få vistas här vid bäcken
efter skolans slut för dagen.
I skolsalen led han kanske mer
än någon annanstans i hela livet.
Därför berättade han gärna om sitt skvalthjul
sin generator och sin lilla lampa,
som lyste upp hans mörka skol- och mognadstid.

Omslagsfoto Ragnar Nyberg

© Erik Yvell

Klå Mohlin

Farsan hade ingen lätt skoltid.
Skolan märkte honom för livet.
Han blev kvarsittare
och ruvade på bitter hämnd.
I skolbänken tänkte han blott detta:
att växa och bli stor
och klå Mohlin, den lede läraren
som titulerade honom Storcken
efter gårdssnamnet Stor.
Farsan fick kanske en neuros,
vem undersökte det på fattigtiden?
Det låste sig, all lärdom gled förbi.
Därför slapp han läsa fram för prästen.
Modern var framsynt nog att se
hur illa läraren hanterat sonen.
Hon tröstade och sa att om han inte var
ett skolljus så skulle han
tids nog bevisa för dem
att han kunde arbeta med kroppen.
Farmor kom att bli sannspådd
på den punkten övernog.
Farsan gav i en förtvivlan
det hans krafter kunde ge av svett
och snickarkunskap.
Skolan talade han ganska sällan om.

Han skulle klå Mohlin,
Han bröt det löftet,
litenheten lät han växa inåt.
Han krympte sina anspråk,
blev blott en skugga
av det rika jag han erkänt ägde,
en allt för tidigt kuvad,
undanträngd och utestängd
från lärdomens gemenskap.
Själv är jag inte säker alls
om hämnd inte förlöser en förtryckt,
hur illa det kan klinga
i någon fredligt sinnads öra.
Jag tror att farsan hade nått befrielse
om han fått delge skolläraryrannen
det hat han kände inför denne.
Inte ens detta förmådde farsan.
Han gick i graven som en kuvad man...

Herrarbetsresorna

Redan Bellman beskrev en dalkarl i en dikt.
Dalkarln lutade sig mot en spade.
Herrarbetarna traskade till Stockholm
för att göra dagsverken hos överheten.
Farsan cyklade till olika byggen
och bjöd ut sin kropp.
Blev det napp kunde de begära förskott,
ta tåget hem och hämta verktygslådorna.
Trettioalet var en dystertid,
det krävdes många cykelfärder.
Farsan fick timmermanskneg i Norrtälje
och byggde silosar som ännu står
och siktar med väldiga kanonrör
mot månens skarpa skära nattetid.
I Uppsala uppförde han hangarer
och byggde bostadshus.
Förtjänsterna i Stockholm
talade han alltid om med tillfredsställelse.
Här existerade en särskild prislista
och löneglidning, okänd på de flesta orter.
Bostadsfrågan var ett ständigt krus.
Han hyrde rum att vistas i från vissa klockslag
och rum i andra tredje hand.
Han hade roligt under stockholmstiden
och kände nog för första gången mänskovärde

fast han var otillfreds med bostadsfrågan.
Sen gick Hitler in i Polen
och det blev stiltje på byggfronten i Stockholm.
Han for hem och gifte sig
högg kastved, klipp och timmer
och stod i några månader på svågerns snickeri
och gjorde dricksbackar och fläsklådor
för uselt låg betalning
Stockholm var för farsan som ett Klondyke
han blott fått lukta på i några år
innan kriget lamslog vereksamheten.
Längre än till Hofors tog han sig aldrig sedan.
Stockholm var en parentes,
en tid då farsan tjänat pengar som en greve.

Helgerna

Farsan hyrde rum i Stockholm med typiska avtal.
Vissa klockslag fick han vistas utanför rummet.
Frutimmer var inte att tänka på att ta med sig,
om han nu skulle träffat någon jänta på stan.
Timmermännen slog sig i lag på kvällarna
efter snickararbetet
och stod i något gathörn och hängde.
Sommartid kunde de fara hem lite tätare
men höstar och vintrar blev de kvar
långliga tider i stan.
Somliga orkade gå någon kvällskurs
för att småningom bli snickarbasar
eller verkmästare.
Mest blev det att gå in på ett arbetarfik
och ta en enkel kaffe eller en ostbredd macka.
Somliga blev kvar i stan,
skaffade hustrur och lägenheter
och kom inte tillbaka till Dalarna
förrän efter pensioneringen.
Farsan talade alltid om stokholmsförtjänsterna.
Bostadsförhållandena ville han mer sällan dröja vid
Griniga hyrestanter och änkor med torrhosta
och surlukt från kropp och möbler
var inget att hålla länge i minnet.

Fast i rum där vägglusen gasats ihjäl
fanns ändå en viss hemtrivsel.
Åren som herrarbetare i Stockholm
hade farsan kroppen som sitt hem.
God sömn och små anspråk gjorde att han härdade ut.
Förtjänsten i sig var icke betydelselös
för en gagnskarlar som farsan.

Lantbruket

Fantasin och drömmarna räddade farsan
under den fattiga krigstiden
från att fastna i oförrätter och domar.
Han led i skolan men kompenserade
litenheten vid bäcken eller i snickarverkstaden.
Fadern hade täljt honom en trähäst,
farsan tillverkade redskapen åt märren.
Han täljde skaklar och skakelpinnar,
hyvlade bräder, som blev trillbord,
svarvade pinnar till vältar.
Skumplogen järnskodde han med plåten
av en uräten anjovisburk,
harvpinnar skapades av avklippta spikar.
Kälkdon och kollryssar skoddes med bandjärn,
björnbindslen tillverkades av plattjärn
av gröve format som fadern kasserat.
Så byggde han fjös och stall
med avlyftbart tak.
Väggarna kalkades, halm ströades på golvet.
Här i sin egen värld fantiserade farsan sig bort
från substantiv och addition,
katekesrabbel och psalmverser.
Som gammal pratade han ibland om lantbruket
- mest om hästen fadern täljt
i kolningkuren en sträng vinter under kriget.

Bockryggar och formluckor, karm-
och skråspikningar, takstolar på sadeltak
blev fjärran ting de stunder som han nämnde
bandomens fejs och redskap.
Då steg den värld fram som var hans egen,
där ingen var bas eller övergucku,
och ingen tryckte honom ned i kängskaften.

Frihelgen

Bondjantor som inte satt vid vävstolen
eller arbetade hemma på åkrarna under sommaren
blev fäbodstintor från tidigt på våren.

Farsan fick en sommar sällskap
med en flicka från en grannby tvärs över älven.
Han låg i Stockholm på byggjobb den tiden
men var hem öveer någon helg
till stintan i skogen.

Bufrining kallades det och hade hög dignitet.
De korta frihelgerna blev lyktor i farsans liv.
Han hade upplevt det unika och bärgat minnen.
Fast lyckans ljus brann raskt i farsans fall.
När hösten kom träffade stintan en annan pojk,
som fanns på nära håll varenda helg.

Farsan stod där ensam någon tid
och kände väl att åren for iväg med honom.
Arbetet och striden för brödet
kvävde väl något av sorgen efter henne som svek.
Sen kom mor in i farsans liv
och dagen blev möjlig att hållas vid.
Vartenda sågspån som föll ur fogsvansens sågskär
blev det en mening med att tanda
ur bräder, plank och läkt.

Beredskapen

Farsan låg på skilda håll under beredskapen.
Sörsjön var en ort han nämnde.

I Orsa byggde plutonen om en lagård
till förråd för en detalj i värnet.

Farsan kunde inte ens sätta mask på krok
så inte vet jag hur det gått för riket
om det kommit fientligt sinnat folk
till farsans nattliga postering
vid foten av ett fjäll i Transtrand.

Han frös som alla andra
och tog en dag i sänder.
Gladde sig åt matpaket och brevkort
från hans nyss lagvigda maka
i en by där tvenne dalaälvarf möttes.

Som barn läste jag en del
konfidentiella instruktioner
om handvapen och redskap han trakterat.
Det var kristidsgråa bokomslag
med skärpta illustrationer.

Jag läste dem som komplement
till serietidningarna Tarzan och Fantomen.
Farsan kunde tala om krigets vanvett,
kurperaler, generaler
vindtrampade kängor och baracker,
som månen sände in sitt ljus i
mellan dåligt gerade fönsterfoder.

Mellan jul och nyår

Den hösten gick tyska trupper in i Polen
och ryska soldater ringades in i Finland.
Farsan hölls ännu med byggjobb i huvudstaden.
Han hade ledigt mellan jul och nyår.
Den helgen det året träffade han mor.
Han kom trampande på en skramlig cykel
som kärvade i drevet i det kalla vädret.
De gick byvägen fram och tillbaka
under den bistra vinterhimlen
och pratade om ditt och datt
som hörde tiden till - och dem.
Sen cyklade farsan hem de fem kilometrarna
'på en spårig väg med risruskor vid diken.
Mor frös i de dåligt bottnade pjäxorna,
satte sig i köket vid spisen och värmde sig.
Sen kröp hon ner i pinnsoffan med modern
och erfor hur värmen återvände.
Modern var 70 och mor var 27.
I en trångbodd tid var det inte ovanligt
att man kröp ihop till natten.
Det skedde inte bara för kylans skull
och av bristen på sängar.
Den kvällen skedde något stort
i tvenne bondebarns liv.
Mor lyftes ur ett fängelse av plikter

och farsan fann en rytm att glädjas åt.
Några år senare, i krigets värsta fas,
gifte de sig i prästgårdens kammare.
Bröllopet kostade inklusive ringar 42 kronor.
Farsan betalade det hela, men enkla, kalaset.

Egnahemmet

Farsan närde också drömmar
om en egen kåk på bruket.
Han ställde sig i tomtkön
tillsammans med sin yngre bror.
Farsan hade sparat undan kosing
men inte förslog det stort
när räkningarna droppade in.
Källargrunden grävde bröderna
ut för hand och kärrade upp.
Marken var sank och föga lättarbetad.
Farsan höll på ett par år
på kvällar och helger
med att bygga egnahemmet.
Tog väl fritt från jobbet
när det var som jäktigast
med att ge handräckning
till elektriker och fasadputsare.
De åren såg man sällan farsan
hemma vid köksbordet.
När jag var uppstigen
fanns han redan på bygget
och när jag somnat kom han hem
från kåken som han byggde.
Så träkarl han var byggde han i sten,
som långt senare visade radonutslag.

Han var kinkig och utkörd farsan
de här åren då drömmen förverkligades.
När kåken äntligen var färdig
oroades han för skulderna,
som han upplevde oöverstigliga.
Idag tjänar vissa kommmunalråd
med knackig bildningsgång
men yvig språkförmåga
den summan farsan lånade
på femtiotalet
på en enda sammanträdesmånad.

Synbara bevisen

Ibland hände det att han berättade om byggena i bruksorten och om åren då han varit där och där. Han talade om hangarer i Uppsala och spånsilosar i Norrtälje, om lavar i Grängesberg och ladugårdar i Orsa. För vi förbi en byggnad kunde han säga: Hännä var jag 1952, eller Det var en kallvinter vi la pappen på kåken här i kvarteret Merkuri. I järnverket hade han varit på dagsverken för att formsätta fundament eller laga upp trasiga portar som lastmaskinerna stukat till. Hyreshus och barndaghem, skolor, sjukhus och hotell. Allt hade han lagt sin hand vid. Tillhört ett snickarlag och erhållit ett överskott. Skottdagarna var stora stunder för en byggnadssnickare. Alltid jämförde de med priserna i Stockholm eller med skott som andra lag erövrat

på andra byggen där kring bruket. Som konstruktion för en roman om brukets historia skulle angivelserna om byggen och år gott duga som rekvisita. Alla steg som trampat trapphus där farsan verkat bli historia. Händer som tryckt ned dörrvred han satt på plats med sprinten i, alla tegel som han lagt till rätta för att hålla ute nederbörden. En i laget bara, inget mer. Ändå blir man imponerad av hans dagsverken på byggen och hur många hus som växt ur marken med svett och spik och snickarmöda.

Funkissnickare

Snickarfröjd och krusiduller
var ingenting för farsans sinne.
Snirkclar och urfräsningar
var han van sen barnsben
från faderns snickarverkstad.
Han förknippade det alltid
med fattigtiden och klassamhället.
Han anammade den raka linjen
i färg och arkitektur.
Byggelement och nya praktiska stilar
prisade han fast trenden vände tillbaka
mot det snirklade och pittoreska.
Han var rationell i sitt tänkande
och såg det mesta ur ett praktiskt perspektiv.
Ändamålet var det viktigaste,
ett ting skulle ha funktion
och inte blott dekorativ effekt.
Måhända var det hans drivande
verksamhetssätt som bidrog till detta.
Fast faderns snirkclar i trä
och klena förtjänster bidrog nog mest.
Brukarinställningen drev farsan nästan så långt
att det liknade halsstarrighet.
Eller också skulle man tala i klartext
om den svenska fattidomens avskräckande betydelse.

Skiftgång

Farsan gick sällan skiftgång.
Fast nog hände det emellanåt,
då de blev nedlånade till bruket
för formsättning och ställningsbyggnation.
Ibland kunde det hända att jag mötte farsan
när jag kom från bion eller fotbollsträningen.
Han trampade sin gamla Fram,
unican satt fastspänd bak.
Han förlikade sig aldrig med skiftgången.
Han kunde inte sova bra efteråt,
blev smågrinig av den ovana rytmen.
Förtjänsten var högre under skiftgång
och farsan gillade att tjäna pengar.
Tidigt insåg han dock att på arbete
kunde ingen människa bli fet.
Det var liksom inlagt i systemet,
att den som gick i hängselbyxor
och förlitade sig på meterstocken
skulle ha det kärvt
här under Karlavagnen.

Prislistan

Farsan läste mer i ackordsprislistan
än i böcker jag bar hem från bokhandeln.
Ute på byggena tog han stundom fram
en mätstock för att kunna räkna ut
hur pass han just presterat med sin kropp.
Oftast var det en sorglig uppdatering
han kom fram till.
Vissa ackord var så illa utstuderade
att det varit bättre farsan varit kvar
på sofflocket i egnahemmet.
Visst existerade det tidsstudiemän
som mätte med stoppur olika ackordsmoment,
och nog skedde uppjusteringar ibland.
Farsan gillade jobbet men inte ackordet.
Det var för illa fluktat,
nästan liksom håftat utan sanningshalt.
Ändå fick de överskott
som sällan var de sämsta.
Mätningssystemet var ett skojeri
ansåg ändå farsan livet ut.
Frånskärning 300 lpm kunde det stå,
fast ingen mätte den exakta sträckan.
Sist hängde det på lagbasens tunga
och på verkarns tolerans
hur förtjänsen skulle bli.
Farsans prislista var ivrigt tummad,
taxerad, sedd och noga genomfaren.

Sågsjärpan

På julaftons morgon
innan vi d skrudade barrträdet
brukade farsan fila sina fogsvansar.
Skärpljudet trängde genom trapphuset.
När filen släppte sågtanden
skar det till i barnaörat.
Det var samma filharmoni varje jul.
Mor bannade farsan för att han filade
just på julaftonen.
Men farsan filade på,
fackmässigt.
Tog loss svansen från trähållaren
benade med blicken längs tandraden,
kände efter skärpan med högertummen.
Bett och sågbarhet provade han aldrig hemmavid.
Den erfarenheten gjorde jag längre fram
när jag gick lärning vid hans sida.
Fi fan, sa han. Alldeles för trångt skränt!
Det var det enda beröm han kostade på sig.

Skittillägg

Skittillägg, hette det i byggjobbarnas munnar.
Det gällde vid sörjig väderlek,
förhållanden som var extraordinära
och bökiga på mångahanda sätt.
Skittillägget var ett påslag helt enkelt
och förekom mera som uttalad term
i teorin än som reellt påslag.
Den gången jag karat rent kring en vägg
som skulle panelas och stuckit fingrarna i folkskit
blev skittillägget riktigt aktualiserat.
Någon hade i sin nöd gått in på bygget
och dyngat just där väggen skulle brädas.
- Stor-Oskars pöjk stack fingrarna i folkskit
när han städade ur på valvet för att spika in panel
men skittillägget blev han utan, sa glade verkar'n.
Farsan tyckte på kvällar då han körde sin refräng
av uschja, uschja, uschja att hela byggnadslivet
var ett enda skittillägg av blök och möda.

Sparka sig trött

Man kunde lika gärna sparka sig trött,
framhöll farsan många kvällar efter jobbet.
Han hade fällt ut meterstocken och mätt ackordet.
Satt med näsan försjunken i prislistan,
summerade kortlingar och bockryggar,
inbrädningar och ursparningar.
Stockholmsprislistan skulle fått gälla
också i denna krok av Bergslagen.
Han drömde om städer, förtjänster,
överskott som skulle skjuta fattigtiden bakom.
Tidigt insåg han väl det meningslösa
i tron på förtjänster komma från regelverk,
formsättningar och bårddragningar
på trevåningskåkar med sadeltak.
Ändå låg han på fogsvansen och stämjärnet,
gerade till en sockel och klämde på plats,
passade dit ett trycke, justerade ett slutbleck
och summerade hemma på kökssoffan dagens ranson
med samma omkväde: lika bra sparka sig trött -
Sen gick han ned i källaren och la filen
mot sågbladet eller brynet mot yxan.
Som fanns det en framtid i morgon att vinna.

Feltramp

Farsan klarade sig ganska lindrigt från svårare skador på byggena. Fast det fanns situationer som han mindes med skräck. Effektiviseringarna innebar inte alltid att arbetsmomenten blev säkrare fast de avgjort gick kvickare att utföra. Farsan var med och förde upp ett sjuttioal småhus nedanför brukets Gubbagrill. Väggarna restes med kran och ställdes direkt på betongplattan. Farsan fick nästan sätta livet till då en vägg brakade av och störtade mot farsans håll.

- Bara en tillfällighet, översuddade den bredkäftade verkmästaren händelsen.

Skyddsombudet kom och det blev hård kontroll. Eljest hände en del småolyckor. Ett bandjärn skar upp handleden vid ett tillfälle och farsan blev sjukskriven och hopsydd av stadsläkaren i kåken intill. Två tums lucka slog han upp i käken sen han trampat på en brädstump

som kommit i retur med andra änden och borrade sig genom kinden. Tänderna klarade sig, starka som en hästs men att äta annat än flytande blev svårt för farsan i några veckors tid. Framgent hade han en valk på insidan av kinden. Spiktramp hörde till yrket, det kunde vara fult i flera veckor ur ett sår och smärtan ibland kännas outhärdlig. Visst fanns det skor som inte spikar trängde igenom men de var tunga som bly och en snickare fotade om många gånger. Skyddsskorna gjorde att benen blev mer tröttade än armar och axlar som ständigt var i pendelgång med spikhamrar och yxor, fogsvansar och tänger. Ständigt hade han, om än inte i samma omfattning som murarna, isoleringsband kring spruckna fingrar. Träflis och stickor som trängt djupt i köttet satt han och pillrade ur med pincett och slidkniv på kvällarna efter arbetsdagens slut.

Inte räcka till

Farsan satte aldrig värde på sitt eget.
Han såg sig som en sidoställd,
en ingen vördade som värdefull.
Ändå slet han skiftet ut
i högt och ilsket tempo
Han såg sig som en luffare,
en mänska utan hemort
som jobbade än här,
än där för sin försörjning.
Han kunde låta övertygande ibland.
Inta en ställning eller attityd
som kunde skrämma någon gång.
Innerst skalv han som ett asplöv.
Farsan hade lätt till tårar,
identifierade sig gärna med slagna
och utkastade spillror av folk.
Vissa dagar kunde man höra honom repetera
samma ord och fraser långa stunder:
Jappjapp jappjapp jappjapp
eller uschja, uschja, uschja
som låg vanmakten på bristningsgränsen
vid de tillfällena han lät betrycktheten bli hörbar.
Djupt i honom fanns ett oläkt sår
som någon gång emellanåt blev syligt,
det gjorde själens smärta uppenbar

för oss i farsans närhet.
Arbetarlotten delade han ju med många.
Förfördelningen låg längre bort än så.
Han bar ett ok av otillräcklighet inom sig
men sökte aldrig någons bistånd
för att bära denna stora tyngd.
Än mindre sökte han en hjälpsam hand
för att få tyngden bortvältrad för alltid.
Han bar, han stretade;
han teg.

Blåkläder

Blåkläder är numer lika sällsynta
som sorgflor på begravningar.
Fristad var ändå den ort barn
i arbetarfamiljer först fick lära sig
placera på den geografiska kartan.
Fristad var blåkläder
och blåkläder var hängselbyxor,
overaller och blusar.
Farsan slet blåkläder
som morsan slet med
att göra gångbara.
Symaskingnålarna sprang kvickt av
i det hårda tyget,
fast en väl påsydd lapp satt länge.
Byggnasare gick från bygge till bygge
och sålde ett vattenfast lim
som gjorde att man kunde klistra fast
blåtyg över uppkomna revor.
Lukten var fruktansvärd från limmen
som uppträdde i seg konsistens
och häftade vid också ovidhäftande ting.
Blåblusarna höll hård vind utestängd
men var värdelösa plagg i regnväder..
De drog till sig fukt som läskpapper
och kunde i dåligt skötta torkrum

vara svårtorkade.
Blåställen har varit den nedersta förutsättningen
för alla svenska imperier.
Ändå har plaggen aldrig hyllats
annat än i skämt på revyer,
där raka besked levererats,
dumhet eller bortkommenhet.
Ingen skriver en doktorsavhandling
om blåställ och storvästar.
Eller fuffar, mojsar och kalldrag,
som dressen från Fristad höll ute.

Storväst

Tvenne storvästar lämnade bröderna efter sig.
Einars är lite tunnare och lämplig på våren.
Farsans däremot passar på vintern
när narig vind drar mellan husgrunderna
och snön spikar med vassa kristaller
som vore den samkörd med pappspik,
sulstift och smånubb.
Revor har ristats i västarnas ribbor,
tjärstänk har bitit sig in i tygen
en och annan limfläck häftar
lik löshud kring skoningen på fickorna.
Kallvär och blåsvär och regnvär
har de hållit på avstånd uppe på tak, valv
och grunder med ispelare vassa som armeringsgjärn.
Under samma ribbor med vadd pickade
brödernas hjärtan de år de slet för ackord,
egnahem, folkvagn och PV.
Ute på vedbacken med kapklingan i skräpveden
värmer storvästen vintertid också mig
när kallväret är fränt och hänger som grönsåpa
i granriset borterst i skogsbrynet.

Limstickorna

Ovanför slasken på en bräda
trängdes de olika limburkarna,
penslarna hängde på tretumsspikar.
Farsan strök alltid lim i fogarna
med avbrutna tumstockar.
Ibland sågade han dem jämna,
stundom skar han dem handvänliga.
Han strök alltid på för tjockt limlager.
Ett spännande tilltag som barn
var att dra av den halvtorra limmen,
som runnit i rännil och stelnat.
När jag ser lim och limfogar
tänker jag alltid på kasserade tumstockar
doppade i limburkar.
När de svällt tillräckligt
av kallstelnat lim
kastades de i kaminen
för att ge plats för en ny mätsticka
att brukas som påstrykare.

Bågsågsbladen

Med farsans frånfälle försvann
också en rad vokabulär och yrkestermer
från byggjobbarnas värld.
Fasbredd, skärpvinkel och fasvinkel
var mer kända begrepp för farsan
än rösträtt och demokrati.
Han var en underställd
som höll verktygen i trim
och lärde sig om tandbröst,
filfas och tandkant
när andra lärde acklamation,
bordläggning och bundna mandat.
Han kände för- och nackdelar
med rivtandning, skrapbandning
och hyveltandning
och var fingertoppskänslig
med skräntång och huggna filer
i bladbottnen.
Andra kastade uttjänta sågblad
som naggat i bruk och spik,
lät dem ligga och rosta
bland grundernas bockryggar
eller sköt in dem i någon armering.
Farsan gjorde både på bladen
band ett skosnöre i bladhålen

och tog hem dem till filkloven.
Sena kvällar kunde man höra filen
frasa de tunna orsiabladen
eller de mer svårfilade hyveltandade.
Han följde ett invariant mönster:
fogstrykning, bottenfilning, gradning,
skränkning, fasfilning och gradning igen.
Sen smorde han in sågbladen med ett lager
tunnflytande olja
och hängde dem på en spik
i ett torrt läge i pannrummet.
Inte sågade de som fabriksnya blad alltid
men nog dög de gott i regler och formbräder.
Fast ibland blev det rundgång i skäret.
Då lät han dem gå i närmsta container
utan att tacka för det de ändå hann bita ifrån sig.
Ackordet krävde skärpa i muskel och sågblad,
gravtal till sågblad fick andra ägna sig åt.

Timmermanspennorna

Timmermanspennorna förekom lika flitigt hemma på arbetsbänken som vanliga blyertsgula. Stumpar låg och skräpade på hyvelbänken eller på hyllor med skruv och spik. Mest satt de bakom örat på farsan och stödde sig tryggt mot sportmössan. När hjälmtvång infördes för utomhusjobb kröp timmermanspennorna in i bröstfickan på hängselbyxan eller också trängdes de på benet med tumstocken i tumstocksfickan. Efterlämnade papper av farsan är mest skrivna med den breda ojämna skrift timmermanspennan lämnade efter sig. Den var inte ämnad annat än för streckdragning och avprickning av kapställen på reglar, bräder och plank. I en arbetsbok fann jag timmermansnoteringar av följande art:
frånskärn. 25 lpm.
täckning av takbräd, 1 tim.
transp. spånskiv. 0,5 tim.
Ritstift i all ära och ritbord.
Men en timmermansrit i en granbräda var ett direkt arbetskommando, en rit betydde plats för ett sågskär.

Hyvelbänken

Farsan köpte efter inbördes auktionen efter far sin en av dennes hyvelbänkar. Den var rikt rustad med lådor och finesser. Farsan försökte intressera mig för bänkens mångahanda delar som framtång, tångbräda, bänkränna, bänkhakar, skruvkil och en massa andra termer som hörde farfarsbänken till. Det mesta gick mig dock förbi fast handgreppen vid bänken stannat kvar. Farsan klämde fast arbetsstyckena i bänken, lät putshyveln gå där över och lämna gyllengula hyvelhåncor efter sig. På slutet av sitt liv satt han på en pinnstol intill hyvelbänken och täljde trähästar till Nusnäs för en sorgligt skral betalning. Hyvelbänken var brun som en skolbänk, limdroppar häftade vid bänkskivan, liksom opalgrå stenar, bland spån och järn att slå, att borra eller skära med.

Skuffen

I skuffen förvarades en del persedlar
som skulle skyddas för skogsmöss;
matvaror och kläder av ömtåligt slag.
I en del fall räckte det med sockerlådor
eller skrin av mindre format.
När farsan och Johan for hem från huggningen
i Väckarbodarna en av krigsvintrarna
lastade de på två skuffar på en spark.
I avsaknad av lämplig kälke
så fick sparken duga.
Det blev en färd farsan refererade
med många inlagda skratt.
Skuffarna som de surrat med remmar
vrenskades och ramlade av sparken
under den knappa milfärden
ned till bebyggda trakter
minst hundra gånger.
Föret på vårvintern var inte det bästa
fast de påbörjat färden redan i ottan.
Skymningen svepte in dalgångarna
kring hembyn när de kom skjutande
på sparkstöttingen med skuffarna
och verktygen surrade kring axlarna.
Timmersvansarna var inlindade i säckväv
och gamla tidningar med rubriker om mansspillan,

judeutrotningar, svält och svek.
Bröderna såg nog ut som de kom från kriget
den kvällen de anlände med skuffarna,
verktygen och vinterlikviden.

PärLAN

Farsans gamla PV passerade 19000 mil
på sträckräknaren den sista veckan
som han levde och låg snörd i slangar.
Han fick den hopsmälld några gånger,
smärre krockar bara och en vägavkörning
sista vintern som han satt vid ratten.
Motorn gick som klockan,
bara den blev skött och dragen.
Kvartsekel gammal med bytta skärmar
och en omlackering bakom sig
går den fortfarande att ratta
i maklig fart och tjänligt väder.
- Kommer du med PärLAN,
sa besiktningsmannen Pelle
innan han kröp under med hammaren
och började knacka i plåten,
ruska på hjul och syna bussningar och bultar.
- Går igenom även i år
fast du får justera förgasarn
och en frambalk får svetsas!
Bångstyrd är den som ett kälkdon
och bäst rullar den framåt,
helst på mindre bucklig väg.
Farsan la åtta skära sedlar för PV:n 1966.
I går bjöd en yngling tjoget tusenlappar för den.

Fast inte säljer man klenoden farsan rattat
och fraktat verktygslådor i
till och hem från byggen,
som han jobbat på och tjänat kovan vid.

Timmersvansen

Farsan köpte en timmersvans under kriget.
Den var av tigertyp och tillverkad i Sandviken.
Med den petade han kull kronvridna furor
den vinter han låg i en kallbodd fäbodstuga
norr om sjön Båsten vid Väckarbodarna
och högg timmer åt Öster i Arvslindan.
Här bodde han med brodern
som återkommit från Amerika
för att pröva uselår också i Sverige.
Till timmersvansen hörde en sågkamrat,
som spändes fast i stammen
och hjälpte till med fällningen
när fjädern med ett sågdrag rätats ut.
Nog hjälpte fjädern den som lärt tekniken.
Fast muskelkraft och envishet var ofrånkomliga
måste man ändå berömma den musik som förhöjde
arbetsprestationen vid fällning med en sågkamrat.
Tjing tjing tjo tji tjiii,
lät det nere vid fällskäret.
Efter en halv genomsågning
började yxhuggen smattra mot fallsidan.
Det lät som en hackspett med fördröjd utlösning
var gång yxan drev ur en kil ur stammen.
Sen följde de klingande slagen mot fällkilen
bakerst i fällskäret, för att hindra fastnypning.

På en klippspik i fäbodstugans fejs
hänger farsans gamla sandvikssvans
som en klenod bland byttor, sladdar,
karbidlampor och målarställ som lämnats kvar
för spindlar, möss och mal att härja i.

Skisserna

I byrålådan bland rakblad, portmonnäer,
kataloger om verktyg och elapparater
fanns också små vaxduksböcker,
lösa blad och millimeterpapper.
Farsan gjorde små ritningar
på garage och sommarstugor
som han sedan förelade någon ritningskunnig.
Sista bladet som han gjorde skisser på
var en modell till takläggning
på en sportstuga med ensligt läge.
Han hade gjort flera utkast,
satt mått och märken,
räknat ut kvadraten.
Det blev det sista som han gjorde
i sitt yrke, en takläggning
av enkelt handfast slag.
Skissens streck var valhant dragna
av en hand som börjat skaka.
Ändå gick det fint att bygga
efter denna fingervisning
satt med måttangivelser i decimeter.

I källaren tronar

I källaren tronar verktygslådan,
står där den blev ställd
pensionsdagen.
På botten stämjärn, mejslar,
timmermanspennor,
bladmått och vinkelhakar.
I fack på sidan granntandsågen,
kobenet, snickyxan.
Förpackningen med stålspek
skulle han ha lämpat ur
sista arbetsdagen.
Kvar ligger pappkartongen
med en handfull spek
och bidar rostrosorna,
kräftan och infarkterna -
likt den som lämpat lådan
här nere i källarskummet
på pensionsdagen.

Kvarlåtenskap

Att plocka i farsans efterlämnade plagg
är ett slags historielära i konfektion
om timade epoker efter kriget.
Farsan lämnade kartonger av blåställ,
arbetsskjortor, kängor, ollar,
handskar och skyddskläder mot väta
efter sig den sommarkväll han dog.
Somligt har jag redan slitit ut,
annat kommer jag att bruka länge.
Verktygen är gamla men skarpeggade,
väl brynta och oljade mot gravrost.
Somligt får jag säkert aldrig bruk för,
Annat kommer småningom till pass.
Ibland finns järniamärket kvar på verktygen
med en kontur efter en prislapp
Mejseln köptes i en tid av vilda strejker,
klingan när arbetsbristen var stor på bruket
och många snickare for ned till Stockholm
för att tjäna kovan vintern ut
på herrarbete i nån skitig husgrund.
Förteckningar på kadesplagg och verktyg
känns för svåra till att upprättak.
Det får räcka med en skattning,
ett överslag av synbart som blev kvar
efter en man som tjänat sitt på byggen.
Allt synbart är förgängligt slutligen.

Det som stannar är minnena av yxhugg,
småord, tillmälen och gillanden,
några förlåt när förflugna ord låg före
och ställde formbräder och isig tystnad
mellan far och son fast ingen önskat detta.
Tingen hjälper ändå till att skärpa minnet
man ser detaljen, ur detaljen växer helheten.
Inte bara saknad växer fram,
ty livet har i fysisk form en slutppunkt.
Mer tacksamhet än saknad lyftes fram,
man ser i ett förklarat ljus förhållandet:
en farsa är ett skal för varje yngling.
En gång skall skalet skalas av
och den som skyddats av ett fadersskal
är ämnad att bli skal för nästa led i kedjan.
Kanske därför känns det extra tryggt
att gå i farsans gamla nötta arbetskläder.

Tvär i lymnet

Farsan var ofta häftig i humöret.
När han blev äldre mildrades
hans lynnighet och vrede.
Han trivdes med sitt arbete
men inte med ackordssystemet.
Det drev djävulen i arbetaren,
en osynlig rotting
slog mot blåstället vid hammarfickan.
Visst fanns orsaker till detta:
han var en knäställd, en träl
som överheten satts att spotta på.
Farsan blev tidigt klarsynt
om timmermännens ringa värde
trots fagert tal när påskliljan slog ut
om solidaritet och broderskap,
trygghet, värn och lika rättigheter.
Han hade inget vapen i sin tjänst
att öppna moteld med.
Han ägde inget språk
och inga argument som höll
mot akribi och bundna paragrafer.
Hans enda sätt att hävda sig
var att trycka på verktygen hårdare,
att uträtta mer per timme,
att jobba utan att klaga.

Någonstans måste ändå instängdheten
göras av, få andas eller gömmas.
Lynnigheten var innerst en protest
som tog sig stundom galna uttryck.
Ibland drabbade den yrkesbröder
som var lika trälställda som honom.
De delade samma lott och öde
att vara naglade med dyckert
i en vankantsbräda från en bondsåg.
En blåblus, ett par starka nävar,
en själ om vilken ingen brydde sig
hur den i världen mådde.

Författaraftnarna

Farsan läste sällan böcker.
I stället var han en hängiven lyssnare,
gick gärna på författaraftnar
och föreläsningar i skilda ämnen.
Han njöt i fulla drag
av Alexander Weiss uppläsning
en vårafton i brukets godtemplarlocal,
när denne vrängde ut och in på språk,
begrepp och termer
som hade det varit kavajtyg.
Farsan insåg tidigt att sanninen
ägde minst ett par tre sidor
och att variationer var nödvändiga
för ett samhälle i expansion.
En söndag när han läst Fröding
sa han något som sprang upp ur hjärtat:
Det borde vara lag på att en slik person
inte skulle få dö.
Själv skrev farsan varken rim
eller prosa.
Ändå vrängde han i stunder av sansat humör
en del satser i språket så
att sanningen framstod tveklugen
och värd att pröva från många håll.
Mot slutet av sitt liv citerade
han kärleksfullt kärnord
som modern lämnat som färdkost.

Muskelvärken

Vid sextio började krämporna med axlarna.
Han skaffade sig en apparat för massage.
Den kostade skjortan och visade sig värdelös.
Han skulle ha tagit förtidspension
men ville inte besvära och ödmjuka sig.
Därför slängde han med fast kroppen
egentligen var utsliten sen länge.
Till arbetskamraterna sa han aldrig något
om sina krämpor.
Han satt framför teven och masserade armar,
axlar och knän,
gjorde små sträckningar, gymnastiserade.
Tyckte kanske att det lenade för stunden.
Smorde då och då in sig med salvor
som skulle verka stimulerande
i djupled på sliten muskulatur.
Inte hjälpte det stort: slitet var slitet.
Han tog en dag i sänder,
lade manken till för att orka fram till kvällen.
Teg om de oerhörda muskelsmärtor
han måste ha lidit av.
Farsan förstod som få blottställdas lidanden.
Om sitt eget onda ordade han aldrig.

Ömmande knän

Farsan höll under kriget
på att bli stelopererad i ett knä.
Mellan beredskapstjänstgöringar
och kastvedshuggningar
åt Öster i Väckarbodarna
och Billerudsbolaget vid Kybäcksheden
arbetade han i Grängesberg
åt gruvbolaget.
Han var med i värsta svinkylan
och formsatte en lave.
Drog på sig skador i knäna
och gick sjukskriven länge
med tre kronors ersättning
som relativt nygift.
Han gjorde några tändstickstavlor
och läste aritmetik på Hermods,
befarade en framtid som strakbent.
Han klarade sig dessbättre
och såg väl det hela som en örfil
för att han i sin försörjningsiver
stött en verksamhet och en gruva
som levererade malm till Hitlers kanonfabriker.
Fast nog kände han framgent av sina knän
när det blev tunga lyft

eller många timmars krypjobb
av formsättning i sura grunder
med en isig rymd hängande
över hjälm och storväst.
Ackordet krävde sin tribut.

Teg om krämporna

Farsan ville inte ligga någon till last.
Därför teg han också om sina krämpor
fast han kunde levt idag med visshet
om han kommit under rätt behandling
och andra operationen lyckats,
den som gav honom kallbrand
i ett friskt organ som gallan.
Han led av något som vi benämnde
söndagssjukan.
För den ville gärna komma då
när han fick varva ned en smula
från arbetet på byggena.
Han kräktes, led av huvudvärk
och mådde allmänt illa
till och från i långa tider.
En läkare påstod att det kunde vara allergi,
eller närmast en förgiftning.
Farsan fick det aldrig underökt.
Med åren blev söndagssjukan också mera sällsynt.
I farsans byrålådor fann vi bland
mindre verktyg som mejslar och bladmått
burkarna mot värken i axlarna och magen.
Han nämnde aldrig hur han innerst mådde.
Han teg, sköt undan krämporna

som kanske under rätt behandling
kunnat botas.

Styvsallar kan man inte göra mycket åt.
Fast statistiken ljuger väldigt på en punkt
fast ingen vågar säga mot den.

Folk är sjukskrivna när de kunde jobba,
sägs det nästan som det vore vedertaget.
Många, många jobbar dag och natt
med svåra krämpor som de aldrig nämner.

De kämpar på som farsan i det tysta
och ingen vördar deras namn och öden.

I stället dömes utan dom som arbetsskygga
varenda kotte som är lågt placerad
och råkar få en krämpa någon dag emellan.
Räkna sågspånen efter farsans fogsvansar
och späntorna efter snickaryxan.

De som dömer ohört lär då komma till en annan insikt,
och nå en mera rättvis statistik på prestation
att döma folk i blåställ från.

Tennisarmar, skurknän, sura magar
kryper inte utan orsak på en mänskrokropp.
Vem vågar hävda sanningen i riksdagshuset?
Vem för till torgs den rätta statistiken!

Tröttheten

Farsan kom hem från byggarbetsplatserna
vintertid med frostrosor på kinderna.
Han åt under tystnad.
Stökade i källaren med verktyg,
läste av mätaren på värmepannan,
reglerade shunten, fyllde på vatten.
Satt flera timmar och lät bilderna
från världens alla hörn
flimra förbi på teveskärmen.
Han somnade alltid och snarkade,
slog i huvudet i en skåpdörr
som fanns bakom fåtöljen:
Oj jag somnade visst, sa han.
För att ånyo se en stund
och somna om på nytt.
Han gav allt han hade att ge
på sin arbetsplats.
Inte skulle ackordet dras ned
på den lagdel som intogs av honom.
Därför kunde han emellanåt
verka en del kinkig hemma.
Aldrig sa han hur han innerst mådde.
Han skulle klara sig själv,
inte ligga någon till last.
Han överdrev oftast denna vilja

till oberoende, tyckte sig besvära.
Klockan tio vred han av teven
tog ned väckaruret från kryddskåpet.
Uret drog han alltid upp i trappan.
Han snavade alltid på samma trappsteg.
Hela barndomen hörde jag klockans uppdrag
och farsans snavsteg i trapphuset.
Om jag somnat skulle jag ha vaknat
om snavsteget och urdraget uteblivit.

Högg skog

Farsan var näst intill totalt nedsliten
den första tiden efter pensioneringen.
Axlarna var slut och knäna ömmade
som under kriget när han blev opererad.
Han tog det vackert några år
och donade mest i trädgården
eller med mindre jobb som tapeetsering
och upprustning av egnahemmet.
När lederna fått vila några år
slet det åter i arbetstarmen.
Han gallrade busk åt ett sterbhus
och högg ett skifte med lövskog,
reparerade några rum åt folk som behövde.
Kanske var det hans bästa år
när han var fri från stressen
och vågade köra i egen takt
utan att gå under snickarlagets kommando.
Farsan höll en jämn rytm också i skogen.
Fällde ett träd och tänkte avsluta dagen
men tog sågen till ännu en stam
så höll det på tills skymningen föll.
Betaling var det inte frågan om de åren.
Han hade pension och ingen bas över sig.
För första gången fick han uppleva friheten,
fick rå sig själv och gå i egen marschfart,

utan stämpelklockans tyranni
och krav på uppnått lagackord.
Farsan blev en mjukare människa de sista åren.
Han trodde aldrig vidare stort om sig själv.
Nu kunde man tala om något
som nästan liknade harmoni.

Sjuka sonen

Farsan sa inte så mycket när jag blev sjuk.
Han hade sådan sjukdom i sin släkt
och visste att den kom och for
men också att den bet sig fast en längre tid
hos några av dem som han kände blivit drabbade.
Farsan behöll sina tankar för sig själv
och sörjde nog som mor den sjukdom som jag fick.
Måhända kände han sig själv lessen och ur led
men jobbade sig frisk och glömde bort sitt eget jag.
Någon gång hände ändå att han hörde sig för
om hur jag mådde och hur jag tänkte mig framtiden.
Frågorna var svåra att besvara helt korrekt
och sanningsenligt utan att fara med lögner,
det låg alltid nära till hands att göra sig bättre
än man innerst kände sig, då allt var kaos.
En gång sen jag slutat ett arbete sa han
rent spontant och kanske sant men lite obetänksamt
”Du misslyckas då med allting”.
Visst förstod jag att han inget illa menade.
För de åren hade han rätt att säga så,
ingenting ville sig, allt var en enda gröt
och ingen framåtled låg stakad.
Böckerna räddade mig, för kamrater förekom sparsamt.
Jag orkade inte umgås med någon,

för alla hade så skyhöga planer.
Farsan bröt min isolering.
Han tog mig med på bygget.
Jag bar tunga plattor i en våldsam junivärme
och lärde mig långsamt hantera snickarverktyg.
Småningom ljusnade världen inom mig.
Jag läste av några udda betyg och började skriva.
Kom bort på en vinterkurs och lärde mig umgås
med människor i min egen ålder
samt även av motsatt kön.
Efteråt har jag insett hur rätt farsan hade i sin dom:
Jag misslyckades faktiskt med allt som jag företog mig.
Viljan och kraften fanns för att lyfta ett berg
men förmågan att lyfta det rätt kom mig aldrig till del.
Så fick jag skruva ned anspråken om framgång
och se ett stort framsteg i det dagliga
att kliva upp och rusta sig för arbetet
och ta den komna dagen som en gåva,
innerst glädjas åt att kunna genomföra den.
Farsan gladdes när han visste att jag skulle ta examen
men han fick aldrig uppleva den dagen.
Farsan sov i jordens mull examensdagen
sen fyra månader tillbaka.

I Hofors

I Hofors bodde vi i tält varannan natt.
Bygget låg strax intill.
Vi drog isoleringsmattor
under tältet för att behålla värmen.
Ett stort tak skulle brädas in
på ett av ortens förvaringshem
för gamla bruksarbetare.
Vi började med att riva på ett valv
och kasta ut material i avgrunden.
Farsan körde hårt, plyfan flög
och stämprören ramlade med brak
i väggarna och gjutna valvet.
På kvällarna gick vi ned och åt
på en matservering i samhället.
Varannan dag åkte vi hem
för att inte gro ihop.
Det var klint beställt med tvättmöjligheter.
Vi gick efter stränderna vid Edsken
och jag erinrade mig en dikt av Evander.
Sen låg vi och dåsade på sovsäckarna,
kröp ned i dem när det blev kallt
och somnade och sov tills klockan ringde.
Då drog vi på oss blåställen
och kokade kaffe på ett spritkök.
Sen slog vi bräder i spont

och bankade i 3" trådspik flera lådor.
Regnet föll nån dag så det blev surt
och vi fick rulla ut en pappbård
så snart en lagom bredd var spikad.
Taket blev det bara skit med.
Vi sa det redan då att plana tak
skulle bli ett elände i framtiden.
Isoleringen låg och flöt på valvet.
Väldiga torktrummor fick dras
i det låga prånget mellan tak och valv.
Sen läckte det vid ljusbrunnar
och avlopp titt som tätt i långa tider.
Vattenrallare kunde vi gott ha kallat oss,
så dåligt som det blev på sikt, det jobbet.
Ingen lyssnade på en arbetares åsikt
sen en ritningskunnig dragit sina streck,
domsbeslutet fallit
och konstruktionen vunnit laga kraft.
Farsan spikade och skrattade åt eländet.
Det visar sig en dag, sa han bara.

Solidaritet

Också åldern tog ut sin rätt på farsan.
Han var i god vigör till sextiotvå,
då började axlarna krångla.
Hammaren fick inte samma snärt
som tillförne.
Erfarenhet och energi
kompenserade ett långsammare tempo.
I efterhand skall ingen klaga över
att de försörjt farsan i snickarlaget.
Ändå ställdes han utanför ett par gånger
de sista åren han slet i sitt yrke.
Han visste var han stod antecknad
i lagbasens lista-men erfor att andra och yngre
tog den plats som var given honom
i snickarlaget.
Farsan och jag talade en smula
om detta förhållande, om solidaritet,
broderskap och sammanhållning.
Farsan sa inte så mycket mer
än att han blivit gammal
och att detta var brukligt på byggen.
Nog såg jag som läste hans blick
vad han innerst menade
fast han inte fann ord för sin känsla.
Tålmodigt behöll han utanförställdheten

för sig själv och delgav den aldrig för andra.
Själv har jag ingen orsak att glömma
där någon satt skon över strupen
på någon i nedersta skiktet.
Solidaritet, bara ett makulerat ord
i en utgallrad ordbok.

Dö och komma häja

Farsan kände nog inom sig att tiden nalkades
då han skulle få hänga ifrån sig blåstället,
sportmössan och storvästen
och stoppa stämjärnen i verktygslådans fack
för sista gången bland sticksågar och skruv.
- Man ska väl få dö och komma häja,
sa han i resignation mera än av trötthet.
Farsan hängde inte med i priser och nymodigheter
de sista levnadsåren.
Förändringarna kom för hastigt.
Grejer som kostat tre kronor förr
stod prismärkta för det dubbla.
Värderingar som hållits heliga i går
och närmast var småfolks lag,
blev nedklassat som värdelöst och gammalmodigt.
Farsan önskade nog innerst det han sa:
få dö och komma häja när minnet sviktade
och sammanblandningen blev märkbar
också sist för honom själv.
Farsins dåliga markaffärer steg upp
ur minnets säck fast det närmast gått
ett halvsekel sen kontrakten skrivits under
Farsan och farfar hade samma dåliga förmåga
att kunna ta betalt så att det täckte
för utlagd möda på ett snickardagsverke.

Farsan kom ihåg en massa groll på slutet
som han helst bort slippa tänka på.
Men outredda oförrätter kan man bara ytligt skyla.
De är som rötat trä som dolts bak bård och lister,
de finns där under yta och fernissa och ger i sinom tid
en unken mögeldoft till känna.

En klen karl

Farsan såg sig alltid som den sämste.
En klen karl, benämnde han sig själv.
därför låg han ständigt i som rem på axel
för att inte ses som sämre än han såg sig själv.
Farsan gick till bygget många mornar
sen han kastat upp frukosten han nyss förtärt.
Han jobbade sig frisk, teg om hur han mådde.
Om sin hälsa klagade han också sällan,
och aldrig så det nådde till offentligheten.
Farsan gick med bräck i många år.
Han skaffade bräckband, fick ofta stanna upp
för att lägga tarmarna tillrätta.
Stundom måste det ha varit svåra smärtor,
fast farsan alltid teg om det som gjorde ont.
Smärta kunde bara leda till bevis på
att han var så dålig som han innerst kände sig.
Otillräckligheten gav stundom upphov
till protest och ett sjuhelsikes humör.
Farsan var en kuvad person från skoltiden.
Han blev förskjuten där; en kvarsittare,
en förgtryckt.
Somliga sitter kvar sen hela livet
och leds av olustkänslan att vidlådas sig själva.
Farsan var en karl som aldrig blev befriad.
Hans stora frid som död avläste jag

i hans bronserade ansikte,
där han låg vacker som en faraon.
Han lämnade oss ett leende som bevis om frid.

Slutet

Farsan blev nog en aning senil det sista året.
Han blandade ihop, tanken rörde sig åt ett håll,
logiken åt ett annat mindre kontrollerat.
Farsan hade lärt den svåra konsten att förlåta.
När han blev gammal steg ändå groll
och oförrätter upp till ytan.
Händelser som legat lagrade i decennier
fördystrade hans sista månader.
Så föll han bara ihop en natt
och kräktes flera liter blod i hallen.
Operationerna lyckades inte,
kallbrand tillstötte
och krafterna sviktade.
Fjättrad i slangar med syrgas och dropp
kämpade han fram sina sista veckor på jorden.
Hjärtat vägrade ge upp;
det pumpade vidare dygn efter dygn.
Till sist gav också hjärtat vika
och allt blev stilla inom honom.
Han låg som en faraon med lätt bronserad hy
med slutna ögonlock och släta kinder.
Gammelmansrynorna var strukna bort,
och han bar något över läpparna
som inte bara liknade ett leende
utan var ett gåtfullt fridsamt leende

som hade han till sist fått se
en härlighet av överjorisk art
och tacksamt tagit del av den.
Det leendet kändes som ett tecken
för oss som stod vid farsans bår
att något gripbart bortanför var möjligt,
att där var inte spegling längre möjlig
men ansikte mot ansikte.

Överlämnandet

Varken småsinthet eller storhetsaspekter
var det som gjorde det svårt att lämna
farsan ifrån sig ut i ett okänt mörker
som ändå kändes som Gud.
Den sista blindgatan blockerades,
en trygghet försvann och blev minne.
Nu gällde att växa i andlig bredd
och bli som en farsa för barnen.
Om det inte varit en månad av nåd
som ändå för alltid släckte hans linser
så hade det törhända varit svårare.
Nu fick vi följa bräckorna
ut mot den yttersta brytpunkten
och hämta bränsle ur honom.
Sista tidens småord
som visste vi att allt var sagt.
Ett par veckor innan slutet sa han:
- Nu får du ta bilen!
Farsan var fäst vid sin bil
och fast den var en yttre ägodel
så kände han slitet bakom införskaffandet.
Inte var det av oginhet mot Gud,
skapelsen, kretsloppet eller ödet
som gjorde det svårt att lämna
tillbaka den mänska som var så mycket en själv.

Inte var det av rädsla för ansvaret.
Blindgatan som gav trygghet stängdes av,
skyltarna ledde förbi de jordiska leden.
Det var steg som skulle klivas,
perspektiv som måste förändras,
sågar som måste filas.
Aldrig mer fick de den skärpa
de ägt i sina tänder
som när farsans hand bestrukit dem.

Sista arbetsbilden

Sista våren faarsan levde högg vi vindfällen
på ett skifte intill Segro park
och sågade upp de rötade granarna
till pannved i 30 cm längder.

Farsan erinrade sig barvintrarna
på trettioalet när Vasaloppet ställts in.

Sista arbetsbilden på farsan
togs vid vedkapen en förmiddag i april.
Han hade just kapat den sista biten
och skjuter av den från kapbordet
och ned i skottkrran.

Han är iförd blåblus och blåbyxor
och har en grå sportmössa på huvudet.

Han arbetar utan handskar,
vänstra handen vilar mot klingbordet
Runt om sågklingen ligger spån och skräp
utspritt som en ljus matta mot grågräset.

Bilden är tagen från ett fönster
på andra våningen, fönsterbågens nedre del
sticker fram som en plog.

Fönsterstängaren hänger snett mot glaset.
Bilden är oskarp, tagen med en småbildskamera
utan systeminställning.

Sista vedbiten skjuts över i skottkärran,
vedkapen slås av och klingljudet förtonar.
Ett dagsverke på vedbacken har fullbordats.

**Vill du ha den tryckta upplagan av boken
kontakta**

bokboden@telia.com

**För andra av Erik Yvells böcker och andra
böcker, utgivna av Bokboden, gå in på**

<http://web.telia.com/~u24103859/>